

Vabariigi Valitsuse korralduse „2025/2026. õppeaastal riigi tagatud õppelaenu summa maksimaalmäära kehtestamine ühe laenutaotleja kohta“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse (edaspidi ÕÕS) § 20 lõike 2 kohaselt kehtestab Vabariigi Valitsus igal aastal hiljemalt 1. juuliks riigi tagatud õppelaenu maksimaalmäära ühe laenutaotleja kohta ühes õppeaastas. Alates 2023/2024. õppeaastast on nimetatud maksimaalmääraks kehtestatud 3 000 eurot.

Haridus- ja Teadusministeerium teeb ettepaneku tõsta 2025/2026. õppeaastal õppelaenu maksimaalmäär 6000 euro peale ühe laenutaotleja kohta tuginedes Vabariigi Valitsuse tegevusplaanis kokkulepitule „Suurendame õppelaenu mahtu 6000 euronni õppeaastas“.

Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu on ette valmistanud kõrghariduspoliitika ja elukestva õppe osakonna peaekspert Hemminki Otstavel ja sama osakonna peaekspert Jass Juuremaa (jass.juuremaa@hm.ee; 735 3015), strateegia- ja finantsosakonna eelarve peaekspert Tiina Kõllamaa (tiina.kollamaa@hm.ee; tel 735 0163) ning õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusnõunik Maarja-Liisa Vahi (maarja-liisa.vahi@hm.ee; tel 735 0297).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

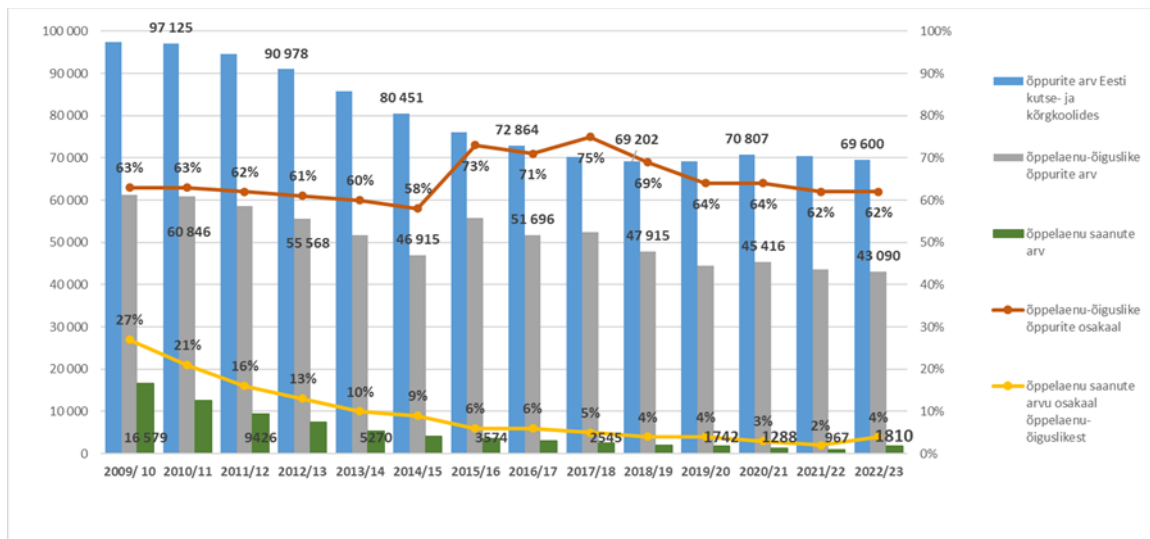
Õppelaen on riiklikult garanteeritud laen, mille puhul tagab riik pankadele laenusaja õppelaenu maksimaalmäära ulatuses ja sellelt õppelaenusummalt laenusaja poolt krediitiasutusele tasumisele kuuluva intressi. Riigi tagatud õppelaenu kommertsintressimäär õppelaenu summalt on krediitiasutuse ja laenusaja kokku lepitud intressimäär, kuid mitte rohkem kui 6 kuu euribor pluss 3 protsenti aastas. Kui kommertsintressimäär on kõrgem kui 5 protsenti aastas, tasub laenusaja krediitiasutusele riigi tagatud õppelaenult intresse 5 protsendi ulatuses õppelaenu summalt ning riik tasub krediitiasutusele kommertsintressimäära ja laenusaja poolt tasutava intressi vahe.

ÕÕS § 15 lõike 1 alusel saavad õppelaenu võtta isikud, kes õpivad Eesti ülikoolis, rakenduskõrgkoolis, kutseõppeasutuses või välisriigis nimetatud õppeasutusega samaväärses õppeasutuses ja õppevormis ning kelle puhul on täidetud seaduses ettenähtud tingimused. Õppelaenu antakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud maksimaalmäära ulatuses (üli)õpilasele üks kord õppeaastas. Kokku on õigus saada õppelaenu õppekava nominaalkestuse õppeaastate arvule vastav arv kordi. Eesti Panga andmetele tuginedes on kõige aktiivsem õppelaenude võtmise periood õppeaasta alguses, septembris-oktoobris. Viimaste õppeaastade võrdluses selgub, et õppelaenude käive perioodil september-oktoober 2022. aastal oli 2,8 mln € ning 2023. aastal vastavalt 3,5 mln €. 2024. aasta perioodil september-oktoober oli õppelaenude käive 3,8 mln €, mis näitab, et huvi õppelaenu vastu on viimastel aastatel teatavas tõusujoones. Alates 2023/2024. õppeaastast on õppelaenu maksimumsumma olnud 3000 eurot aastas. Õppelaenu väljastasid 2024/2025. õppeaastal Swedbank (intressiga 1,99% + 6 kuu euribor) ja LHV (intressiga 1,95% + 6 kuu euribor), kes andsid õppelaenu oma krediidiressursi arvelt.

Õppelaenu antakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud maksimaalmäära ulatuses (üli)õpilasele üks kord õppeaastas. Kokku on õigus saada õppelaenu õppekava nominaalkestuse õppeaastate arvule vastav arv kordi. Kõikidest õppelaenu võtjatest on 42% võtnud õppelaenu ühe korra oma

õpingute jooksul, 28% kaks korda ja 21% kolm korda. Erandlikult on üksikud inimesed võtnud õppelaenu aastate jooksul kuni kümme korda.

Aastatel 2006-2008 võttis õppelaenu ligi 20 000 üliõpilast (30% kõigist tudengitest) ja 2000 kutsehariduse õpilast (8%). Sellest alates on õppelaenu võtnute arv ja osakaal aasta-aastalt vähenenud (joonis 1). Alates 2022/23. õppeaastast on märgata teatavat tõusutrendi õppelaenu võtjate seas. 2023/24. õppeaastal võttis õppelaenu kokku 1913 õpilast, kelle seast 1712 olid kõrghariduse ning 201 kutsehariduse õppurid. Peamiseks õppelaenu võtnute arvu vähenemise põhjuseks on tasuta kõrgharidusele üleminek ning õppelaenu kustutamise loobumine seoses avalikus teenistuses tööle asumisega. Viimastel aastatel on sagenenud viited õppelaenu ebaatraktiivsusele üliõpilaste seas, mis on tingitud kõrge intressimäärast ning madalast laenusummast, mis ei võimalda õpingutega seotud kulusid täies ulatuses katta. Kui õppelaenusüsteemi luues Eesti krooni kehtivuse ajal oli viieprotsendine intressimäär pikaajaliste laenude puhul pigem soodne, siis euro kasutuselevõtuga ja Eesti riigi krediitireitingut arvestades ei ole see enam nii.

Joonis 1. Õppelaenu saanute osakaal õppurite koguarvust ning õppelaenuõiguslikest õpilastest (HTM).

2021. aastal langes esmakordselt õppelaenu võtnute koguarv kutse- ja kõrghariduses alla 1000 õpilase (tabel 1). 2022. aastal, pärast käendajate arvu vähendamist kahelt käendajalt üheni, intressiarvestuse põhimõtete ülevaatamist ja õppelaenu maksimummäära tõstmist 3000 euroni, on õppelaenu võtnute osakaal ja arv veidi tõusnud.

Tabel 1. Õppelaenu võtnute osakaal eri haridustasemetel lõikes 2020 - 2023 (HTM).

Osakaal kõigist laenu võtnutest						
Aasta	1. aste	2. aste	3. aste	Laenu võtnute arv kõrghariduses kokku	Kutseharidus	Laenu võtnute arv kutsehariduses kokku
2020	66,4 %	21,7 %	0,9 %	1146	11 %	142
2021	66,8 %	22,3 %	0,9 %	871	10 %	96
2022	66 %	21,6 %	1,2 %	1619	10,6 %	191
2023	65%	23,5 %	1 %	1712	10,5 %	201

Haridus- ja Teadusministeerium on ette valmistamas eelpool nimetatud murekohtade adresseerimiseks õppetootuste ja õppelaenu seaduse muutmise seadust, mille planeeritav jõustumisaeg on 2026. aasta 1. september. Kavandatavad muudatused seisnevad eeskätt

tagasimakseperioodi pikendamises, eraisikust käendaja ja kinnisvaratagatise nõude kaotamises ning intressimäärade langetamises, et muuta õppelaenu õpilaste jaoks soodsamaks ning paindlikumaks. Kõrgharidusseaduse (KHaS) ja õppetoetuste ja õppelaenu seaduse (ÕÕS) muutmise seaduse väljatöötamise kavatsus oli Eelnõude Infosüsteemis (EIS) kooskõlastusringil perioodil 16.12.24-27.01.2025. VTK-le laekunud tagasisides rõhutati erinevate partnerorganisatsioonide poolt laenusumma tõstmise vajalikkust, millest tulenevalt Haridus- ja Teadusministeerium teeb ettepaneku tõsta alates 2025/2026. õppeaastast õppelaenu maksimaalmäär 6000 euron. Ettepanek tuleneb Eesti majandusolukorrast, kõrge inflatsioonist ja elukallidusest, mistõttu ei ole senine õppelaenu summa enam (üli)õpilaste igapäevaste õpingutega seotud kulude katmiseks piisav.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga seonduvaid Euroopa Liidu õigusakte ei ole.

4. Korralduse mõjud

Korraldusega tõstetakse õppelaenu maksimaalmäär 6000 eurole.

5. Korralduse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja korralduse rakendamise eeldatavad tulud

2024/2025. õppeaastal oli õppelaenu maksimumsummana kehtestatud 3000 eurot aastas. Kui õpingute kestus õppekava järgi on alla 9 kuu, saab õppelaenu võtta poole maksimummäära ulatuses, milleks oli kuni 1500 eurot. Käesoleva eelnõu ettepanek on kehtestada alates 2025/2026. õppeaastast õppelaenu maksimumsumma 6000 eurot õppeaastas. Rahandusministeeriumi 2025. a eelarves on planeeritud riigitagatiseks 140 000 eurot. Sotsiaalministeeriumi eelarves on planeeritud 2025. a 74 355 eurot, mis on ette nähtud laenude kustutamiseks seotud kulude katmiseks puuduva töövõime ja sügava puudega lapse hooldamise korral. Viimastel aastatel on riigitagatisena tasutud kulud olnud langevas trendis (tabel 2). Riigitagatise hulka arvestatakse laenuvõlgnevustega seotud kulud, õppelaenu kustutamiseks seotud kulud laenuvõtja surma või töövõime kaotuse korral, õppelaenu kustutamiseks seotud kulud puudega laste vanematel ning intresside katmisega seotud kulud ajateenistuses viibimise ajal, kuni 3-aastast last kasvataval vanemal ning arst-residendil residentuuri lõpetamiseni. 2021. aastal rakendus riigitagatis õppelaenudega seotud kulude katteks 307 503 euro väärtuses, 2022. a 234 838 eurot, 2023. aastal 157 179 eurot ning 2024. aastal maksti riigitagatisena välja õppelaenuga seotult 179 558 eurot.

Tabel 2. Riigi kohustused eelnevatel aastatel (HTM).

	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Intresside tasumisega seotud kulu kokku	130 315	97 528	76 036	59 859
<i>Sellest:</i>				
<i>ajateenijate nn maksepuhkusega seoses tasutud</i>	7 603	5 712	4 042	2 342
<i>kuni 3-aastast last kasvatavate vanemate nn maksepuhkusega seoses tasutud</i>	116 017	86 220	65 924	49 074
<i>arst-residentide nn maksepuhkusega seoses tasutud</i>	6 695	5 596	6 069	8 443

<i>intressivahe katmine pankadele</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Laenuvõlgnevuse tõttu rakendunud riigita gatis e summa	63 705	50 313	17 862	38 881
Laenuvõlglaste arv, kelle suhtes riigita gatis rakendus	21	19	8	13
Õppelaenuvõlgnikelt riigile laekunud	247 259	148 504	74 688	93 008
Laenusaa ja töövõime kaotusega seoses tasutud summa	55 596	36 735	25 456	36 431
Töövõime kaotanud laenu võtnud isikute arv	22	12	10	11
Laenusaa ja surmaga seoses tasutud summa	6 022	9 364	24 652	21 263
Sumud isikute arv	3	4	8	9
KOKKU RIIGITAGATIS	255 638	193 940	144 006	156 434
Puudega laste vanematele õppelaenude tagasimaksimisega seotud kulud	51 865	40 898	13 173	23 124
Puudega laste vanemate arv, kelle eest on õppelaen hüvitatud	22	2	9	8
KOKKU RIIGITAGATIS (koos puudega laste vanemate õppelaenude kustutamisega)	307 503	234 838	157 179	179 558

Lisaks riigita gatisele, tagab riik krediidiasutustele kommertsintressimäär ja laenusaa ja tasutava intressimäär vahe, mille jaoks on 2025. a eelarves planeeritud 135 000 eurot.

6. Korralduse kehtivus

Korraldus jõustub üldises korras. Õppelaenu maksimaalmäär 6000 eurot kehtib 1 aasta ehk perioodil september 2025 - juuni 2026.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Eesti Üliõpilaskondade Liidule, Rektorite Nõukogule, Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogule, Eesti Pangaliidule ning laene väljastavatele pankadele Swedbank ja LHV Pank.

Kristina Kallas
minister